Justitieutskottets betänkande 1981/82: 18

om åtalsreglerna vid misshandel (prop. 1981/82: 43)

Propositionen

I proposition 1981/82: 43 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta följande

Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 11 § brottsbalken skall ha nedan angiven lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 kap.
	11 §[1]
Misshandel, som ej är grov och som icke förövats å allmän plats, eller försök eller förberedelse till sådant brott må åtalas av åklagare allenast om målsägande angiver brottet till åtal eller ock åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt.	

Vållande till kroppsskada eller sjukdom må, om brottet ej är grovt, åtalas av åklagare endast om målsäganden angiver brottet till åtal eller har åsamkats skadan eller sjukdomen i verksamhet som arbetstagare och åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

Utskottet

Enligt en särskild åtalsregel i 3 kap. 11 § brottsbalken (BrB) får åklagarna åtala för misshandel som har skett på enskild plats endast om brottet är grovt eller om den som har utsatts för misshandeln anger brottet till åtal eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Under senare år har det kommit fram uppgifter om att kvinnor utsätts för våld i hemmen i en utsträckning som inte tidigare har varit allmänt känd.

[1] Senaste lydelse 1980: 107.

Detta har lett till att man i den allmänna debatten har diskuterat den särskilda åtalsregeln och satt i fråga om de motiv som legat till grund för den alltjämt är hållbara. Mot bakgrund av vad som nu har sagts uppdrog regeringen år 1979 åt 1977 års sexualbrottskommitté att se över åtalsregeln. Kommittén lade tidigare i år fram ett delbetänkande (Ds Ju 1981: 8) i vilket man föreslog att regeln skulle avskaffas snarast. Betänkandet har remissbehandlats. I propositionen, som bygger på kommittéförslaget och vad som har kommit fram vid remissbehandlingen, föreslås att BrB ändras så att inga särskilda begränsningar kommer att gälla för åtal vid misshandel. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1982.

Även i riksdagen har kritik riktats mot den särskilda åtalsregeln. År 1980 uttalade utskottet att intresset av att våldsgärningar och liknande övergrepp mot barn förhindras starkt talade för att möjligheterna att använda straffbestämmelserna på området inte begränsades av andra åtalsregler än dem som i allmänhet gäller (JuU 1979/80: 41). Tidigare i år gjorde utskottet ett liknande uttalande i anslutning till behandlingen av motioner som främst gällde kvinnomisshandel (JuU 1980/81: 29).

Kravet att angivelse måste ske för att åklagaren skall få väcka åtal har brukat motiveras med att samhället inte bör ingripa med straffrättsliga åtgärder när den som har kränkts genom brottet inte vill att samhället skall ingripa eller motsätter sig det. Man förutsätter således att den som har kränkts genom brottet har möjlighet att ge uttryck för sin uppfattning i åtalsfrågan. Enligt utskottets mening gäller detta knappast i allmänhet vid kvinnomisshandel eftersom de kvinnor som misshandlats säkerligen ofta utsätts för starka påtryckningar av de män som har misshandlat dem. Härtill kommer att man genom att lägga avgörandet i åtalsfrågan på kvinnan försätter henne i en svår valsituation.

Utskottet anser således att motivet för att kräva angivelse inte gäller i fråga om kvinnomisshandel. Ett annat skäl att upphäva regeln som begränsar åklagarnas möjlighet att väcka åtal för kvinnomisshandel är, i linje med vad departementschefen anför, att man därigenom bestämt slår fast att misshandel i hemmet är ett brott som är minst lika straffvärt som de former av misshandel beträffande vilka ingen särskild åtalsbegränsning gäller. Härtill kommer att ett avskaffande av regeln åtminstone i vissa fall kan få till effekt att kvinnor som utsatts för misshandel får ökade möjligheter att skydda sig mot ytterligare övergrepp. En annan konsekvens är givetvis att åklagarna får större möjlighet att väcka åtal i sådana fall då misshandeln har dokumenterats i anslutning till gärningstillfället men kvinnan tar tillbaka sin angivelse. På sikt bör effekten också bli att kvinnomisshandel, som har en oroande omfattning, minskar.

Vad som nu har sagts innebär att utskottet ställer sig bakom förslaget i den del det gäller misshandel mot kvinnor. Utskottet vill dock framhålla att det är självklart att man i första hand skall försöka förebygga misshandel i hemmen med andra medel än åtgärder på det straffrättsliga området.

Utskottet instämmer härvidlag i departementschefens uttalande att den viktigaste förebyggande åtgärden när det gäller kvinnomisshandel är att fortsätta strävandena mot jämställdhet mellan kvinnor och män.

Här vill utskottet också framhålla att ett avskaffande av regeln i fråga inte får medföra att samhället minskar ansträngningarna att ge de kvinnor som misshandlats hjälp och stöd.

Många av de skäl som nu har anförts för att avskaffa regeln om åtalsbegränsning i fråga om kvinnomisshandel gäller också i fråga om misshandel mot barn. Härtill kommer att regeln får egenartade konsekvenser när det gäller barn. Beträffande underåriga är det nämligen vårdnadshavaren som skall ange brott till åtal och ofta är det just vårdnadshavaren som har förövat misshandeln.

Åtalsbestämmelsen gäller även andra fall av misshandel på enskild plats än kvinnomisshandel och barnmisshandel. Utskottet anser i likhet med departementschefen att det inte heller för dessa fall är motiverat att behålla regeln om åtalsbegränsning. Utskottet förordar således att riksdagen antar det i propositionen framlagda lagförslaget.

Utskottet hemställer

att riksdagen antar det genom proposition 1981/82:43 framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken.

Stockholm den 1 december 1981

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp), Stina Eliasson (c), Margareta Andrén (fp) och Elis Andersson (c).

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1981